

Utvecklingsstörning

Utvecklingsstörning är en intellektuell funktionsnedsättning. Orsakerna till funktionsnedsättningen kan vara genetiska eller till följd av en hjärnskada, till exempel i samband med förlossning eller i fosterstadiet.

Personer med utvecklingsstörning har nedsatt förmåga att ta in och bearbeta information, att generalisera och använda sin kunskap i olika vardagliga situationer. Arbetsminnet är ofta nedsatt vilket leder till att kunskap kan glömmas från en dag till en annan och behöver upprepas många gånger. För att kunna samspela behövs ofta ett alternativt sätt att kommunicera.

Stora variationer

Det finns stora variationer inom funktionsnedsättningen vilket betyder att både lärsituationer och läromedel behöver anpassas för att ge eleven möjlighet att ta till sig kunskap och utveckla sin självständighet.

Det är inte ovanligt att personer med utvecklingsstörning även har andra funktionsnedsättningar. Några exempel är rörelsehinder, syn- eller hörselskador, autism och tal- och språksvårigheter. När två eller flera funktionsnedsättningar kombineras så förstärker de varandra.

För att personer med utvecklingsstörning ska få rätt bemötande brukar man dela in målgruppen i tre begåvningsnivåer, grav, måttlig och lindrig, utifrån behov och förutsättningar.

Grav utvecklingsstörning

En grav utvecklingsstörning är ofta kombinerad med flera funktionsnedsättningar. Verkligheten är här och nu och eleven förstår och använder talat språk i mycket begränsad utsträckning eller inte alls. Kommunikationen sker genom kroppsspråk, röst, mimik, ljud eller bilder. Konkreta material behövs vid inläring och för att skapa igenkänning behöver aktiviteten upplevas många gånger.

Måttlig utvecklingsstörning

Personer med måttlig utvecklingsstörning är en stor och heterogen grupp. Det är relativt vanligt med ytterligare någon funktionsnedsättning. Det kan vara svårt att förstå och tolka socialt samspel, abstrakta sammanhang och uttryck. Tal används från enstaka ord till hela meningar. Ibland behövs ett alternativt sätt att kommunicera, exempelvis med bilder eller tecken. För tidsuppfattning och planering av dagen används ofta bildstöd. För att kunna generalisera kunskap behövs många olika och konkreta övningstillfällen.

Lindrig utvecklingsstörning

Elever med lindrig utvecklingsstörning klarar många saker i vardagen och kan utföra enkla händelsekedjor. Detta kan till exempel vara att göra inköpslista till

mataffären och gå och handla. De kan behöva öva på socialt samspel och har svårt att förstå abstraktioner och ironi. För att planera utifrån tid och att strukturera dagen och veckan behövs ofta stöd. Många kan läsa och skriva enkelt språk och kan vanligtvis använda de fyra räknesätten på något sätt.

Språkutveckling och kommunikation

Personer med utvecklingsstörning har ofta en försenad eller avvikande språkutveckling. De kan behöva stöd av konkreta material, bilder, symboler eller tecken tillsammans med talat språk.

Det nedsatta arbetsminnet har stor betydelse för språkförståelsen. Minnet påverkar den språkliga informationsbearbetningen och därmed förmågan till inläring. Det krävs ansträngning att hitta ord och begrepp i minnet för att sedan uttrycka det man vill. Personer med utvecklingsstörning använder sig därför ofta av enstaka ord eller korta meningar. Det finns även de som talar flytande och i fullständiga meningar.

Kommunikativt samspel

En utmaning är också att tolka och förstå. Samspel och samtal mellan människor ställer krav på att kunna tolka mimik, röst och kroppsspråk för att förstå motpartens avsikter och reaktioner. Många har också nedsatt förmåga att förstå de grundläggande stegen för kommunikativt samspel: att kunna starta, upprätthålla och avsluta ett samtal. En annan kunskap som behövs i samspel är turtagning vilket är ett område som behöver tydliggöras många gånger för den här gruppen.

Vad kan underlätta lärandet?

Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK)

Det kan behövas ett kommunikativt stöd, exempelvis symboler, bilder eller tecken. De kan användas som komplement till språk eller som alternativ till språk.

Lättlästa texter

Läromedel med lättlästa texter behövs där språk, innehåll och bilder är anpassade utifrån målgruppens behov.

Långsam progression

Elever med utvecklingsstörning behöver läromedel med långsam progression, vilket innebär en långsam stegring av svårighetsgraden. Det krävs också flera varierande övningar på varje nivå för att förstå innehållet mer generellt.

Tydlig layout

Det är också viktigt att text och bild samverkar och att bilderna inte innehåller alltför många detaljer.

Motiverande innehåll

Inläringen förenklas om läromedlet är motiverande och tar hänsyn till elevens intressen. Det är viktigt med repetition och att få möjlighet att lära med alla sinnen. Läromedlen behöver vara åldersadekvata, det vill säga att bilder och innehåll är anpassade efter elevens ålder.

Digital form

Digitala läromedel med möjlighet att göra individuella inställningar gör att materialet passar för fler elever. Det kan exempelvis innebära att man väljer vad som ska presenteras på skärmen eller väljer svårighetsgrad. Det kan också vara bra att lyssna på texter och att kunna navigera med alternativa styrsätt. Alternativa styrsätt innebär att du kan styra det digitala läromedlet med exempelvis en eller två kontakter, joystick eller tangentbordsstyrning.

Stöd för minnet

Det kan finnas behov av verktyg för att ge stöd till minnet när det gäller exempelvis tidsuppfattning och planering.

Var finns eleverna?

Under förskoletiden finns de flesta barnen i kommunens eller fristående aktörers ordinarie förskoleverksamhet.

Grundsärskola

Här har de flesta eleverna en lindrig utvecklingsstörning. De här eleverna läser samma ämnen som övriga grundskolan, men enligt grundsärskolans läroplan. En del av eleverna är individintegrerade. Det vill säga de går i en grundskoleklass, men läser enligt grundsärskolans läroplan.

Grundsärskola, inriktning träningsskola

Här finns elever med grav eller måttlig utvecklingsstörning varav den största gruppen har en måttlig utvecklingsstörning. Eleverna läser ämnesområden.

Gymnasiesärskola, Nationella program

Här finns de elever som tidigare gått på grundskolan och har läst enligt grundskolans ämnen.

Gymnasiesärskola, Individuella program

Här finns de elever som tidigare gått på grundskolan med inriktning träningsskola.

Vuxenstudier

För vuxenstuderanden finns bland annat följande utbildningsalternativ: Särskild utbildning för vuxna, träningsskolenivå, Särskild utbildning för vuxna, grundsärskolenivå, Särskild utbildning för vuxna, gymnasiesärskolenivå.